

Lausunto

23.09.2022

Asia: VN/18662/2022

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI on tutkinut työperäistä hyväksikäyttöä ja ihmiskauppaa pakkotyötarkoituksessa vuodesta 2008. Lukuisissa HEUNIn tutkimuksissa ja selvityksissä on esitetty parannusehdotuksia työperäisen hyväksikäytön torjumiseksi yhteiskunnassa. HEUNI kannattaa nyt ehdotettua muutosta lisätä valvontalain 50 §:n 1 momentin mukaisin rikoksiin, joista työsuojeluviranomaisen on velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille esitutkintaa varten, myös rikoslain 36 luvun 1 ja 2 §:n mukaiset petosrikokset sekä 6 ja 7 §:n mukaisia kiskontarikokset. Tällä muutoksella voidaan vahvistaa sitä, että eriasteiset työperäisen hyväksikäytön indikaattoreita sisältävät tilanteet ohjautuvat esitutkintaviranomaisten tietoon ja tutkittavaksi rikosoikeudellisesti. On kuitenkin huolehdittava, että työsuojelutarkastajat saavat koulutusta uusiin rikosnimikkeisiin liittyen, jotta niiden tunnusmerkkeihin osataan kiinnittää tarkastuksilla huomiota.

HEUNI on aiemmissa yhteyksissä esittänyt, että työsuojelutarkastajien tulisi olla mahdollista määrätä hallinnollisia seuraamuksia. HEUNI kannattaa nyt ehdotettua lisäystä, jonka perusteella työsuojelutarkastajat voisivat jatkossa antaa kehotuksen myös tilanteissa, joissa työnantaja ei ole maksainut yleissitovan työehtosopimuksen mukaista palkkaa, jonka peruste ja määrä ovat yksiselitteisesti todettavissa. Tähän liittyen HEUNilla on kuitenkin kaksi huomioita: työsuojelutarkastajia tulee selkeästi ja kattavasti oheistaa, ettei kehotuksen antamisen kynnyks nouse liian korkeaksi ja jotta tarkastajat tietävät, missä tilanteissa kehotus on syytä antaa. Toiseksi kehotus voitaisiin ehdotuksen mukaan antaa vain 3 momentin 1–8 kohdissa tarkoitetuissa asioissa, jos työnantaja ei noudata 1 momentissa tarkoitettua toimintaohjetta. Kohta 9, eli tilanteet, jotka koskevat velvollisuutta maksaa vähintään lain ja työhön sovellettavan yleissitovan työehtosopimuksen mukaista palkkaa, jäisivät siis kehotuksenannon ulkopuolelle silloin, jos työnantaja ei ole noudattanut jo aiemmin annettua toimintaohjetta. Esityksessä todetaan, että "[l]ähtökohtana on, että työnantaja korjaa oma-aloitteisesti vähäiset puutteet, joista työsuojelutarkastaja on antanut toimintaohjeen". HEUNIn ja muiden tahojen tutkimusten perusteella tiedetään, että ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden alipalkkaukseen syyllistyneet työnantajat tekevät tätä usein tietoisesti ja systemaattisesti, eikä siten ole selvää, että työnantaja

oma-aloitteisesti korjaisi puutteet. Näin ollen nyt ehdotettu rajausta on HEUNIn näkemyksen mukaan ristiriitainen: jos lain tavoitteena on puuttua väärinkäytöksiin, tulisi nimenomaan sellaisille työnantajille, joille on jo annettu toimintaohjeita, mutta jotka ovat jättäneet ne toimeenpanematta, voida antaa kirjallinen kehoitus. Siten HEUNIn näkemyksen mukaan 1 momentin kohta 9 tulisi sisällyttää niihin asioihin, joissa tarkastaja voi antaa kirjallisen kehotuksen, jos työnantaja ei noudata 1 momentissa tarkoitettua toimintaohjetta.

HEUNI yhtyy näkemykseen, jonka mukaan pelkällä moniviranomaisyhteistyöllä ei voida riittävästi puuttua työperäiseen hyväksikäyttöön. Moniviranomaisyhteistyötä on kuitenkin syytä kehittää ja rakenteellistaa Suomessa. Tässä suhteen Etelä-Suomen aluehallintoviraston johtama pimeän työn ja harmaan talouden vastaisen torjuntahankkeen alainen moniviranomaisyhteistyöhanke on erittäin kannatettava. Sen myötä tavoitellaan alueellisia viranomaisyhteistyöfoorumia maanlaajuisesti, sekä pyritään parantamaan viranomaisten keskinäistä omatoimista tiedonvaihtoa.

Lisäksi HEUNI haluaa huomauttaa, että kotitalouksissa tehdyn työn valvontaa tulisi parantaa. Työsuojeluviranomainen on valvonut Etelä-Suomen alueella vuonna 2021 yksityisiä kotitalouksia, joihin on palkattu ulkomainen työntekijä kotitaloustyöhön. Valvonta on kuitenkin ollut kirjallista, eli kohdistunut työnantajien toimittamiin kirjallisiin tietoihin. Työsuojelulla tulisi siksi HEUNIn näkemyksen mukaan olla mahdollisuus tehdä myös fyysisesti tarkastuksia kotitalouksissa, kuten esimerkiksi Alankomaissa. Laissa työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta määritellään, että työsuojelutarkastuksen voi tehdä kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa silloin kun voidaan olettaa, että työntekijän henki on vaarassa tai että hänen terveyttään uhkaa olennainen haitta tai vaara. HEUNIn näkemyksen mukaan lakia tulisi muuttaa niin, että ihmiskaupan uhrin katsottaisiin olevan tilanteessa, jossa tällainen vaara on, ja siten olisi mahdollista tehdä tarkastuksia myös yksityistalouksiin. Parantaakseen kotona tehtävän työn valvontaa tulisi siksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (20.1.2006/44) annetun lain 9 §:ää muuttaa niin, että epäily ihmiskaupasta katsotaan vaaraksi työntekijän hengelle tai aiheuttavan olennaisen haitan tai vaaran hänen terveydelleen. Muutos mahdollistaisi työsuojelutarkastusten tekemisen kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa, silloin kun on aihetta epäillä ihmiskauppaa esim. kotitalous- tai hoivatyössä.

Ollus Natalia

HEUNI - YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti